

ASOCIALE SOCIOLOGIE

Men zal zich afvragen: Hoe is de kennis van het geheel der sociale ontwikkelingen en bewegingen ooit als tegengericht aan de gemeenschap te zien? Ik zal proberen u dat duidelijk te maken.

Een socioloog is iemand, die het gedrag van de gemeenschap en de verschijnselen in de gemeenschap bestudeert en op grond van bepaalde axioma's die men heeft gesteld probeert om in die beweging iets goeds tot stand te brengen. Je zou dus moeten zeggen: een socioloog is iemand, die op basis van zijn kennis van hetgeen er in de gemeenschap gebeurt, probeert voor mensen een bepaalde betekenis te krijgen waardoor zij binnen die gemeenschap beter functioneren. Maar het wonderlijke dat wij zien gebeuren is dit;

De socioloog verliest vaak uit het oog dat het gaat om het geheel van de gemeenschap en niet om de enkeling binnen die gemeenschap. Zo zien we steeds meer sociologen optreden, die - en dat soms tamelijk fervent - de rechten van minderheidsgroepen verdedigen en dat op een manier, die ten detrimente van de gehele gemeenschap gaat. Dit is volgens mij een asociaal gedrag, want het is buiten het werkelijk gemeenschappelijk bewustzijn om. In feite is dat het creëren van een denken dat niet behoort tot de gemeenschappelijkheid, dat er niet uit voortvloeit en dat voor het geheel eerder gevaarlijk is. Ik zal trachten de zaak voor u te illustreren.

Neem het gevangeniswezen. Als er iets is waarmee vele sociologen zich willen bemoeien, dan is het dit verschijnsel. Men gaat uit van het standpunt; iemand, die een misdaad heeft begaan is een zieke. Dat is mogelijk waar, maar aan de andere kant is die mens gevaarlijk in de maatschappij. Je kunt niet experimenteren of hij genezen is: je moet het zeker weten. De socioloog echter zegt: dat risico is betrekkelijk klein (hij bedoelt, de kans dat ze mij te pakken nemen is klein), dus moeten wij het risico aanvaarden. En dan krijgen we de man, die met proefverlof gaat en een verkrachting of een moord pleegt, een bankroofje zet en al die dingen meer.

Dan hebben we te maken met mensen, die in een menselijke gevangenis worden ondergebracht, maar die gelijktijdig daar gaan heersen omdat de eisen, die op grond van sociologische ervaringen en predicties worden gesteld, het de gevangenenbewaarders onmogelijk maken op te treden zoals noodzakelijk is voor de orde, die nu eenmaal in het gevangeniswezen onmisbaar is. Hierdoor ontstaan toestanden, die zowel voor de gevangenen zelf als later voor de gemeenschap gevaarlijk zijn.

Wij zien die verschijnselen trouwens meer. Het zal u waarschijnlijk bekend zijn dat men zich ook met geriatrische problemen bezighoudt. Als je nu kijkt wat er precies gebeurt, dan vraag je je af of die mensen wel weten wat ze doen. Aan de ene kant zegt men: wij moeten de bejaarden bij elkaar brengen, want dan kunnen we hen goed verzorgen. Maar aan de andere kant verwaarlozen ze daarbij al te vaak het besef dat juist de bejaarde een eigen sterk gevormde persoonlijkheid en sterk gevormde gewoonten heeft en daardoor zich zeer moeilijk zal kunnen aanpassen in gemeenschappen die kunstmatig worden gecreëerd. Er zijn er die daarin kunnen passen, inderdaad. Maar er zijn er veel meer die daar maar ten dele in passen of zelfs geheel niet. Het denkbeeld op zichzelf om tot die verzorging over te gaan is sociaal verantwoord, het is zelfs een noodzaak. Het denkbeeld echter om aan deze verzorging gelijktijdig een vrijheidsbeperking te verbinden, die niet door de gemeenschap zelf als zodanig noodzakelijk wordt gemaakt, is weer onaanvaardbaar. Ook dit beschouw ik als een niet werkelijk sociaal drijven van de z.g. sociologen.

In de politiek en in de economie speelt de socioloog eveneens zijn rol. Men zegt b.v. arbeid is een recht van de mens. Dat ben ik met hem eens. Laten we er alsjeblieft geen plicht van maken, maar het een recht laten blijven. Dan gaat hij verder: daarom moeten wij dus zorgen dat de arbeidsplaatsen, die nodig zijn om een ieder aan het werk te zetten, behouden blijven. En zo komen we tot de ontwikkeling in allerlei gebieden. Denk eens aan de Maasvlakte waar

het drijven van de sociologen geleid heeft tot een ontwikkeling, die ten detrimente van de gehele gemeenschap is. Er is geen begrip voor hetgeen een dergelijke eis oproept.

Het noorden is minder bedeed, heeft men uitgeroepen, er moet veel weg uit de Randstad. Dat is natuurlijk allemaal heel aardig, als men één ding over het hoofd ziet, namelijk de Randstad heeft zich gevormd als een ambtelijk centrum. Alle ambtelijke instanties zitten daar betrekkelijk dicht bij elkaar. Daar zijn alle middelen en mogelijkheden bijeen, daar zijn de nodige gebouwen, kortom, men beschikt over alle zaken die nodig zijn en niet alleen daarover, want door het ambtelijke apparaat ontstaat er ook een verzorgingsapparaat. Dat verzorgingsapparaat is eveneens Randstad gebonden. Verplaats nu een aantal instanties naar b.v. Groningen of naar Limburg en wat gebeurt er? De ambtenaren, die zich daar kunnen aanpassen zullen waarschijnlijk qua ruimte en levensmogelijkheden er iets beter aan toe zijn dan in de Randstad, maar gelijktijdig verzwakt het economisch bestel van de Randstad; er zijn economische factoren weggevallen.

Nu kunnen we wel zeggen, dat het niet verantwoord is om al die arbeidsplaatsen juist hier en niet ginds bijeen te brengen. We kunnen dat ook nog baseren op demografisch onderzoek, maar wat we niet duidelijk kunnen maken is, dat een eenmaal gegroeid organisme, als je daarvan de organen gaat verplaatsen, een lange tijd laboreren aan ziekteverschijnselen. En als die ziekteverschijnselen optreden in een tijd waarin juist grote slagvaardigheid van het gehele bestuursapparaat noodzakelijk is, dan wordt ook duidelijk dat dit drijven niet verantwoord is.

Laten we eens denken aan problemen als die van de kleurlingen. Dat Nederland in staat is een bepaalde hoeveelheid mensen van een ander ras of van een andere nationaliteit op te nemen staat buiten twijfel. Als deze mensen een minderheid vormen en verspreid door Nederland wonen, zal de doorsnee-Nederlander bereid zijn ze op te nemen, ze zijn dan een minderheid. Door het feit, dat zij die minderheid vormen, zullen ze ook geneigd zijn zich aan te passen aan het sociaal gedrag van de Nederlander. Maar wat krijgen wij? Nu komen er enorm veel mensen uit Suriname en de Antillen.

Op zichzelf is daar niets op tegen. Er is echter wel iets op tegen, als deze mensen in getto's gaan samenwonen. Of je dat nu een getto noemt of niet, als een zekere groepering in een bepaalde wijk bijeen gaat wonen, dan zien we dat die hele wijk hierdoor een ander karakter krijgt. Dat is niet erg, indien die wijk daar langzaam naartoe groeit. Maar als ze wordt overspoeld, krijgen we een botsing tussen twee groepen, die verschillende levensgewoonten hebben, die een verschillende aanpassing aan omstandigheden hebben en die juist daardoor elkanders vijanden zullen worden. Het is niet erg dat er Surinamers naar Nederland komen. Het is erg dat de Surinamers naar Nederland komen en daar een eigen Surinaamse omgeving willen herscheppen, hoe dan ook. Dit het grote probleem.

Nu zal de socioloog zeggen: ja, maar die mensen moeten we toch ook de mogelijkheid geven om in Nederland gelukkig te leven. Kijk eens, als ze gelukkig willen zijn met wat Nederland te bieden heeft, dan moeten zij zich voegen naar datgene wat Nederland is. Maar als ze zich niet willen voegen naar datgene wat Nederland is en op hun eigen wijze gelukkig, willen zijn met de middelen die door, datzelfde Nederland ter beschikking worden gesteld, dan zou men daar toch wel anders over kunnen denken.

Ik wil helemaal niet hatelijk zijn, maar laten we het volgende even stellen: ongeveer 50 % van de Surinamers, die op dit moment in Nederland vertoeven, komen ten laste van de sociale diensten. Ongeveer 65 % van de Surinamers voelen zich asociaal gedesorienteerd, heeft de neiging te zoeken naar groeperingen van soortgenoten en heeft bovendien de neiging zich uit te leven als Surinamer tegenover de Nederlander. Dit is onaanvaardbaar. Als nu echter de sociologen uitgaan van het standpunt; idealistisch gezien moet Nederland in staat zijn dat te accepteren en dat te kunnen versterken, brengt dat gelijktijdig een gespletenheid tot stand. Om het eens heel eenvoudig te zeggen: er is in Nederland geen rassenprobleem tot op het ogenblik dat andere rassen zich gaan manifesteren in een eigen cultuurvorm, een eigen sociaal gedrag dat in strijd is met de belangen, de gewoonten en de normen van de haar omringende oorspronkelijke bewoners van het land. Misschien heb ik u met dit alles duidelijk gemaakt waarom ik wil spreken over asociale sociologie.

Als wij nu de zaken gaan ontrafelen, dan komen we tot een ander beeld van de gemeenschap dan de gemiddelde socioloog dit zal zien.

De gemeenschap op zich bestaat uit een betrekkelijk stringent aantal regels waarmee het verkeer en het contact tussen de bewoners wordt geregeld. Deze regels zijn uitermate belangrijk. Ze worden de mens van kind af aan bijgebracht, ze bepalen de wijze waarop hij de wereld ziet en ze zullen ook zijn gedrag blijven bepalen. Neem die normen weg en er is een neiging terug te keren tot het oude stampatroom: het zoeken naar het recht van de sterkste. Nu kan er in een moderne leiderschap geen sterkste zijn, tenzij we denken aan een militaire of politiedictatuur en die zal geen socioloog wensen. Als we dan zeggen dat iedereen vrij moet zijn, kan die vrijheid alleen bestaan binnen de normen van de gemeenschap. Wij kunnen niet op grond van een ideaal de gemeenschap aanpassen aan dit ideaal, vooral als dat slechts door een minderheid wordt gekoesterd. We kunnen hoogstens binnen de geldende regels een bewustzijn wekken waardoor een variatie van of een aanpassing aan die regels mogelijk wordt, zodat het ideaal kan worden benaderd. Maar daarvoor hebben de meesten geen geduld. Ik kom weer terug op het probleem van de gevangenen. Elke mens is ergens abnormaal, want de normale mens bestaat niet. De normale mens is een gesteld gemiddelde binnen een totaliteit van mensen waarin dit gemiddelde misschien een enkele keer zal optreden, maar over het algemeen slechts als streefnorm zal gelden voor het gedrag van allen die van de norm afwijken. Als ik nu te maken heb met iemand die een misdaad of een strafbaar feit pleegt, dan kan ik zeggen; die mens is niet aangepast en ik kan verklaren hoe hij tot die daad is gekomen. Maar wat men wel eens uit het oog verliest is, dat die daad dan ook gesteld is. Die daad is niet een fictief iets. Iets wat eigenlijk alleen maar aanleiding kan zijn tot een theoretische beschouwing. Het is een direct ingrijpen in een menselijk bestaan.

Als een meisje wordt verkracht, dan kunnen we de schouders ophalen en zeggen: nu ja, zoveel bezwaren behoeft ze er eigenlijk niet tegen te hebben. Dat is misschien waar. Maar een groot gedeelte van het Nederlandse volk is zo opgevoed dat juist een dergelijke gebeurtenis een enorme weerzin en een sterke psychische schok betekent, die soms vele jaren vergt voordat ze is overwonnen. Moeten wij nu zeggen dat degene, die dat heeft gedaan maar een arme ziel is? Of moeten wij zeggen dat het het recht is van hen die zich aan de norm houden om beschermd te worden tegen degenen die om welke reden of op welke grond dan ook zich tegen die norm verzetten of zich buiten de normen van de gemeenschap plaatsen? Ik geloof wel, dat dit laatste het geval is. Dan is er geen reden om de misdaad te verontschuldigen, ook als ze voor de misdadiger zelf een verklaarbaar iets is en een groot gedeelte van die misdaden mogelijk voortkomen uit de fouten in de gemeenschap. Maar dan moeten we de fouten in de gemeenschap herstellen en niet de misdadiger verontschuldigen en hem de kans geven om zich wederom tegen de zelfde gemeenschap te keren.

Ik zou dat zelfs nog wat willen doortrekken. De ervaring is, dat alle extreme richtingen in een gemeenschap gevaarlijk zijn voor de gezondheid van die gemeenschap. Dit geldt voor fascistische maar ook voor anarchistische. Dit geldt voor mensen die absolute wetteloosheid prediken maar ook voor mensen die b.v. een absoluut christendom prediken.

Ik kan bezwaar hebben tegen sommige uitzendingen van de Vara, die eenzijdig links gericht zijn en aanleiding geven tot een sterk vertekend sociaal besef. Maar aan de andere kant heb ik ook groot bezwaar tegen de uitzendingen van E.O. (evangelische omroep), die ook een absoluut vertekend beeld geeft, zelfs maar van het voor de mens mogelijke en reële. Wij kunnen niets extreems toelaten in een gemeenschap. Maar de socioloog, juist door zijn begrip voor de problematiek in de gemeenschap, is geneigd tot het kiezen van eenzijdige en extreme oplossingen. Op dat ogenblik plaatst hij zich buiten de werkelijkheid van de gemeenschap en treedt hij asociaal op. Al hetgeen hij dan aan stellingen verkondigt is in wezen asociaal.

Er zijn professoren geweest, die soms als heel belangrijke profeten zijn beschouwd vooral door jongeren en die een gedrag en een levenshouding aanbevelen, die alleen kunnen bestaan, indien er een andere maatschappij is, maar die niet binnen de bestaande maatschappij kunnen worden gevolgd zonder gelijktijdig de bestaande maatschappij te schaden. En dat zou allemaal nog niet zo erg zijn, indien nu die andere maatschappij voor hen de zaak zou kunnen overnemen. Maar dat kan niet.

Als wij kijken naar de nieuwe mentaliteit van b.v. de Flowerchildren etc. etc., dan zien we dat zij eigenlijk symbioten zijn van de normale maatschappij. Zij kunnen namelijk alleen bestaan zolang er een normale maatschappij is om hun de mogelijkheid te geven op hun eigen wijze te leven. Zodra die normale maatschappij wegvalt, hebben ze geen eigen mogelijkheden meer.

Nu kan ik mij voorstellen dat er mensen zijn die deze stellingen, die toch van zeer grote denkers en goede filosofen stammen, willen verdedigen en de gemeenschap daaraan willen aanpassen. Zij verklaren hun streven dan sociologisch door te zeggen: door het kennen van de massa komen we tot de erkenning, van de fouten, die er in het gedrag van de massa zijn. Wij kunnen die alleen verbeteren, indien we aannemen (en daar ligt juist, het foutje) dat de massa zo en zo zal reageren, als wij het zus en zo doen, want de massa reageert altijd anders dan wordt voorspeld. Degene die daaronder het meest heeft geleden de laatste tijd is Nixon. Er is alweer iemand bij gekomen. Haile Selassie en ook Brandt hebben dat ervaren. Er zijn nog een paar die op de nominatie staan. Er zijn nu eenmaal reacties in de massa die niet sociologisch te verklaren zijn en die men ook niet socio-psychologisch kan verklaren. Het zijn emotionele reacties die absoluut onredelijk lijken maar die voortkomen uit een ideaalbeeld van de mens dat de doorsneemers in zich draagt, ook als hijzelf niet aan beantwoordt.

Ik mag dus deze conclusie trekken: Het is onredelijk om zelfs op grond van een grote kennis omtrent de gedragingen, de toestanden en de werkingen binnen de gemeenschap een verandering van die gemeenschap te stellen zonder voor de menigte de mogelijkheid te scheppen deze waar te maken. Dit kan slechts worden door de mens bewust te maken van meer mogelijkheden, niet door hen bloot te stellen aan een verhoogde pressie. Dat is iets wat heel vaak uit het oog wordt verloren. Men denkt vaak; als ik maar bepaalde conditie schep, dan zullen de mensen daar wel aan gewennen.

Ik denk hier aan b.v. de nieuwe steden; die combinaties van enorme torenflats, stapelplaatsen voor mensen, vergezeld van afzichtelijke betonkolossen, die dan allerhande sociale, functies moeten representeren. Open, zegt men, moet het zijn, veel groen en wijdsheid.

Ja, maar het wonderlijke is dat de mens zich in een rechte, straat tussen die hoge kolossen klein, onbeduidend en daardoor onzekerder, ontevreden gaat voelen. Terwijl diezelfde mens in een kronkelig straatje met allerlei winkeltjes en huizen, die niet al te hoog zijn zich eerder voelt als iemand, die wandelt door zijn eigen domein. Een soort Adam, die de ruïnes van het Paradijs in ogenschouw neemt. Dat is iets waaraan men gewoon voorbij is gegaan. Nu keert men misschien terug, maar ondertussen is die genormaliseerde woonomgeving dermate intens gecreëerd dat men in het gehele land wijken vindt met gelijkvormige huizen. Als, u in zo'n wijk staat, kunt u niet zeggen of u in Groningen zit, ergens bij Maastricht, bij Den Haag, bij Den Helder of misschien bij Middelburg. Hetzelfde geldt voor de satelliet steden. U kunt heus niet het verschil zien of u nu in Zoetermeer zit, ergens in de buurt van Amsterdam of in de lege vlakten rond Purmerend, het is allemaal één en hetzelfde. Het mist het eigene dat de mens nodig heeft, omdat de verbondenheid met zijn omgeving instinctmatig een grote rol speelt.

Er zijn sociologen. Hebben ze dat niet herkend? Hebben ze dan dit facet niet tijdig kunnen zien? Nu begint men te erkennen dat het onjuist is, inderdaad. En ondertussen praat men, toch nog de flatneurose weg en zegt men dat veel mensen gelukkig zijn in deze enorme flatblokken. Inderdaad, ze zijn gelukkig, maar ze zijn geïsoleerd. Er ontstaan geen gemeenschappen. Integendeel, er ontstaat een aantal gezinsisolatiecellen waarbij het gemeenschapsgevoel langzaam uiteenvalt, zodat er korrels overblijven die betrekkelijk willekeurig bewegen en die niet meer de neiging hebben om tezamen te reageren; dat geldt voor veel kleine groepen. Alleen als ze iets haten of iets vrezen, ontstaat er een eenheid. Maar een eenheid van beminnen, van gezamenlijk streven in positieve zin wordt steeds zeldzamer.

Als dat niet wordt erkend, dan moet worden gezegd dat degenen, die sociologisch dit alles hebben beschouwd en het verantwoord hebben genoemd, dwazen zijn geweest die zich buiten de werkelijkheid van de maatschappij hebben gesteld, die zich asociaal hebben gedragen in hun gehele wetenschappelijke beschouwing. Het is natuurlijk gemakkelijk te zeggen: de socioloog. Maar elke algemene omschrijving op zich is verkeerd, omdat ze een gemiddelde aanneemt en zich daarbij probeert te ontdoen van de uitzonderingen te ener en te ander zijde. Daarom wil ik proberen hier een kleine differentiatie mogelijk te maken.

Elke socioloog is een mens. Dat vergeet men wel eens omdat men hem ziet in zijn functie en niet als mens. Iemand die erg voor orde is zal als socioloog streven naar een toekomststad van rechte genummerde straten, vol hoge flatgebouwen waar alles prima ingedeeld is. Waar iedereen kan wonen in zoveel mogelijk genormeerde woningen met zoveel mogelijk genormeerde meubels en als het even kan met zoveel mogelijk genormeerde gezinssamenstelling en genormeerde gewoonten. Zo iemand denkt ambtelijk. Een dergelijk

socioloog is een gevaar, ook al omdat hij zich aangetrokken zou gevoelen tot een gebied waar hij het geheel kan betuttelen, zo wil ik het toch wel noemen.

Dan kennen we de sociaal bewogen socioloog. Deze mens komt in contact met bepaalde problemen. Ik heb er al een paar genoemd; gevangeniswezen, geriatrie, het kan ook een krottenwijk zijn of de situatie van ontvolking van een bepaald gedeelte van het platteland. Zo iemand ziet nu het probleem, maar hij is beperkt. Dat heeft hij gemeen met veel mensen. Hij ziet alleen zijn eigen probleem en begrijpt de samenhangen niet. Dientengevolge begint hij een actie, die - gezien de belangrijkheid van het geheel in de gemeenschap - volkomen overtrokken is. Deze man gaat uit van een sociale verantwoordelijkheid, die in wezen niet bestaat. Hij creëert a.h.w. een bewogenheid omdat hij zich bewogen voelt, zonder te beseffen wat de gevolgen daarvan zijn. Als u zoiets wilt zien als een stunt, dan heb ik er nog geen bezwaar tegen. Denkt u eens aan de actie "Open het Dorp". Het was volgens de officiële persoonlijkheden een schitterend bewijs van de gemeenschapszin van het Nederlandse volk. Ik zou zeggen: het was eerder een succes voor de sluikreclame op de televisie. Maar goed, dat dorp is er gekomen.

Heeft men wel beseft wat men daar eigenlijk ambieerde? Een getto voor minder validen. Een dorp dat was aangepast aan hun behoeften, inderdaad. Maar een dorp waarin ze geïsoleerd waren van de normale mens; waarin dus een toenemende verwijdering moest komen totdat de normale mens en de geïsoleerde elkaar zaten aan te staren als aap en mens door de tralies van de een of andere dierentuin. Dat brengt een hele hoop emotionele problemen naar voren. Je kunt dat langzamerhand misschien wat verzachten, naar de gemaakte fout moet erkend worden.

Toch zijn er mensen, die op een ander terrein iets dergelijks willen aanbevelen.

Laten we de Bijlmermeer aan de Surinamers geven bijvoorbeeld. Bestaat er een grotere waanzin dan dit? Dat is ook weer een "Open het Dorp". Een edelmoedig gebaar dat waardering verdient, en dat gelijktijdig betekent het scheppen van isolement het scheppen van tegenstellingen die onaanvaardbaar zijn. Je moet de mens niet tot bezienswaardigheid maken.

Er zijn andere oude instellingen. Herinnert u zich Bronbeek? Bronbeek was een landgoed annex museum, bestemd voor oud-kolonialen. De heertjes leefden daar hun eigen leventje met enige - zij het beperkte - militaire pretentie, met hun oude uniformen en werden tot bezienswaardigheden. "De oudjes van Bronbeek paradeerden trots door de stad," schreef men dan. Maar het was niet veel anders dan een reclameoptocht van kamelen, alleen was dit niet voor een circus maar voor de goedertieren vadertje Staat. Laten we goed beseffen wat we doen.

Mensen zijn mensen. Om een mens de mogelijkheid te geven een volledige ontwikkeling - geestelijk en anderszins - moet hij in de eerste plaats kunnen leven als mens tussen de mensen. De oude van dagen moet ook kunnen leven in contact met jonge mensen. Dat is niet alleen het middel om henzelf een beetje jeugdiger te houden, maar dat is vooral waardoor een verstening bij de oudere wordt voorkomen en, gelijktijdig bij de jongere die kan accepteren een overdracht van ervaring en wijsheid kan plaatshebben, die ongetwijfeld binnen het geheel van de sociale ontwikkeling een belangrijke rol kan spelen omdat ze - zonder een rem te zijn - voorkomt dat een te schokkende ontwikkeling in te korte tijd wordt doorgezet.

Er zijn zoveel dingen waartegen je kunt protesteren. Het is opvallend dat achter vele van deze protesten niet alleen sociaal bewogenen maar vaak ook sociologen en verwanten schuilgaan, die zich op een gevaarlijk wijze tot demagogen ontwikkelen. Demagogie is de begoocheling van de massa; een misleiding, die ons op een zelfmisleiding gebaseerd kan zijn en die desalniettemin erg gevaarlijk is. Vooral als u de mensen wijsmaakt, dat de arbeider voortdurend meer kan blijven eisen en steeds meer in reële welvaart vooruit kan gaan, dan bereikt u alleen maar dat de economie ten gronde gaat. Als u zegt dat deze mentaliteit is ontstaan, dan zult u ook begrijpen dat u een dergelijke ontwikkeling niet onmiddellijk teniet kunt doen zonder gelijktijdig onvoorspelbaar grote conflicten tot stand te brengen. U kunt uitgaan van het standpunt dat dan de bonden het maar moeten doen. Maar als we eerlijk zijn en kijken naar het gedrag van de vakbonden in de verschillende delen van de wereld, dan moeten we toegeven dat hun praktijken allesbehalve sociaal verantwoord zijn.

Ik denk hier aan Engeland, aan het optreden van sommige groepen in de U.S.A.. Ik denk, hier zelfs aan het vaak in handen van machtshongerige mensen komen in dergelijke organisaties; het uitbuiten van de arbeider door degenen, die zeggen hen te representeren. Ik zeg niet, dat het hier in Nederland ook werkelijk het geval is, ik wijs op het feit dat je niet op de vakbond kunt vertrouwen. De vakbond manipuleert zijn mensen. Een goed socioloog zou zich eens daarmee bezig moeten houden. Wat is eigenlijk de reden dat een vakbondslid zich zo snel gaat prikkelen tot verzet op bevel van zijn vakbond. Het antwoord is duidelijk:

In de eerste plaats, omdat hij meent daardoor binnen die bond status te gewinnen.

In de tweede plaats, omdat hij denkt er beter van te worden.

In de derde plaats, omdat hij hoopt daardoor wat onbetaald of betaald verlot te gewinnen.

Het is niet meer de werkelijke bewogenheid, de werkelijke solidariteit. Het zijn leuzen geworden. Als je gaat begrijpen hoe dat in elkaar zit, hoe de vakbonden over de gehele wereld in hun onderlinge balans zelfs politiek een zeer krachtig medium zijn geworden dat juist daar door in handen is gekomen van politici die geen arbeiders zijn en de mentaliteit van de arbeider hoogstens als een papegaai in geleerde termen proberen uit te drukken maar die nooit zullen begrijpen, dan zul je ook moeten toegeven; er zit iets fout.

Maar kun je een maatschappij baseren op een verdere specialisatie in deze richting? Ik geloof, dat je reëel moet zijn en zeggen: deze ontwikkeling is onaanvaardbaar. En wel omdat ze een eenzijdigheid van bestreving en beschouwing plus een gevoel van macht zonder verantwoordelijkheid schept op plaatsen waar men nog in staat is de verantwoordelijkheid te dragen of besef te hebben van hetgeen men met die macht tot stand dreigt te brengen. Maar waar is de socioloog nu, die de moed heeft deze problemen te ontleden en er bovendien een geneesmiddel voor te verschaffen?

Delegeren van verantwoordelijkheid is op het ogenblik een sociaal euvel. Wat is nu het typerende optreden van de socioloog hierbij? Hij heeft de neiging om zich te doen toevoegen aan allerhande commissies, vaak tegen een heel goed salaris. Hij heeft de neiging om zich bezig te houden met allerlei pressiegroepen, buitenparlementaire of parlementaire. En hierin neemt hij geen verantwoordelijkheid voor de gevolgen van datgene wat hij mede door zijn emoties en niet alleen door kennis, waarneming en rede met bepaalde stellingen tot stand brengt. Hij is a.h.w. een poppenkastspeler, die - als het stuk valt - zegt: mijn poppen hebben gefaald. Dit is een gedrag dat niet past binnen de gemeenschap. Iemand, die zo reageert is asociaal; hij staat er buiten. Tot welke excessen dat kan leiden heeft u net in de Ver. Staten kunnen zien, waar een bepaalde groep van het Witte Huis zich buiten en boven de gemeenschap heeft geplaatst. Wat blijkt nu daaruit? Dat mensen als Nixon of als Jozef Stalin zeer grote politieke successen hebben behaald dank zij een absolute gewetenloosheid t.a.v. de gemeenschap, die zij zeggen te representeren.

Het is opvallend dat alle grote politici die buitenlandse successen boeken in wezen mensen zijn met een zeer extreem denken, een neiging om heerszuchtig alle macht aan zich te trekken en een absolute afkeer van het afleggen van verantwoording. U heeft een minister van Buitenlandse Zaken gehad die evenzeer extreem was en juist daardoor heel veel voor Nederlands aanzien in het buitenland heeft gedaan, maar gelijktijdig de politiek vervreemde van de gemeenschap, die ze zei te representeren en zo verplichtingen aan die gemeenschap heeft opgelegd, die absoluut in strijd waren met de mogelijkheden, de wensen en de middelen van de gemeenschap. Dat is een opvallend verschijnsel. Maar waar is de socioloog die waarschuwt voor deze mentaliteit?

Het is gemakkelijk je te verzetten tegen allerlei kolonelsregimes. Maar zou het niet even noodzakelijk zijn om je te verzetten tegen de bureaucratische almacht, die sommige hoge ambtenaren schijnen te bezitten of te ambiëren? Indien we die dingen, omdat ze op dit moment ons streven bevorderen goedkeuren, dan zijn we als gewone mensen dwazen, maar zijn we sociologen, dan moeten wij het beter weten. En als we het toch doen, dan is ons handelen asociaal, dan stellen wij ons daarmee buiten wet en gemeenschap.

Geloof is de eigen zaak van de mens. Maar wat zegt de socioloog? Het geloof moet aangepast blijven aan de gemeenschap. Het gedrag van de gelovige mag ten aanzien van God door hemzelf worden bepaald, maar het moet door de gemeenschap worden bepaald zodra het zijn gedraging ten aanzien van de gemeenschap betreft. Als in een wereld waar een burgerleger

(dienstplicht) bestaat het om godsdienstige of andere reden kan worden toegestaan dienstplicht te weigeren, dan zeg ik: geen bezwaar, indien tegenover die dienstplicht een andere, zwaardere taak staat. Op het ogenblik, dat men dit wegneemt, ben ik het daar niet meer mee eens. Ik ben het er volledig mee eens, dat iemand geen dienst behoeft te doen omdat hij priester, dominee wil worden of de verkondiger is van een geestelijke leer. Maar ik vind dat hij dan wel b.v. gedurende het dubbele van het aantal dienstjaren 8 uren per dag zou moeten besteden aan b.v. het ledigen van de potten in ziekenhuizen het dweilen e.d. waarvoor men toch geen mensen kan krijgen. En dan geen leidende functies, maar ook gewoon ondergeschikt werk en onder een zekere discipline. Alleen dan kunnen we spreken van een werkelijke vervanging. Het iemand vrijspreken van een algemeen aanvaarde verplichting op grond van geloof e.d. acht ik onjuist, omdat men ten aanzien van andere beweegredenen dit immers evenmin aanvaardt. (Ik heb het uitdrukkelijk niet over de Jehova 's). Ik geloof, dat een mens het recht heeft God te dienen en deze dienst van God boven alle dingen te stellen. Maar ik geloof ook, dat we dit als een asociaal verschijnsel moeten zien van het standpunt van de gevestigde gemeenschap. Dat zou volgens mij moeten inhouden dat zo iemand zich buiten de gemeenschap plaatst. Wij kunnen niet enerzijds verantwoordelijkheid op ons nemen, indien we anderzijds niet gelijktijdig een samenwerking hebben.

De sociologie van vandaag heeft de neiging om op grond van de gemeenschap edelmoedig te zijn tegenover allen die in feite buiten de gemeenschap willen staan of tegen de regels van de gemeenschap zondigen. Ik acht dit onaanvaardbaar. Ik meen namelijk, dat de socioloog tot taak heeft te erkennen wat er bestaat binnen de gemeenschap en dan een voor allen geldende aanpassing aan deze beweging zo goed mogelijk tot stand moet brengen.

Ik meen, dat de socioloog het recht heeft om de groepen, die niet zelf aan het woord kunnen te representeren, maar alleen voor hen die zij daartoe machtigen. Ik geloof, dat de sociologen zijn sociale bewogenheid zich niet mag beschouwen als een exact wetenschapsman. Een te groot gedeelte van wat hij beschouwt als zijn wetenschap is speculatief. Teveel van zijn verklaringen en uitleggingen zijn gelijkwaardig aan honderden andere verklaringen, die voor hetzelfde verschijnsel kunnen worden gegeven.

Ik meen, dat de socioloog zich moet zien als dienaar van de gemeenschap en dat hij in de dienst die hij de gemeenschap moet bewijzen zich in de eerste plaats moet voegen naar die gemeenschap. Alleen dan kan hij waarlijk sociaal werk doen. Op het ogenblik echter, dat hij zich boven die gemeenschap plaatst en haar beoordelende tracht haar te manipuleren om zijn eigen sociaal ideaal te verwezenlijken, is hij voor mij een asociaal mens met al zijn goede zijden en bedoelingen erbij. Dan bedrijft hij asociale sociologie.

DISCUSSIE

- ❖ *U zei: als je tegen het algemeen welzijn van de gemeenschap ingaat, dat je dan asociaal bent. Hoe nu indien je zegt: kinderbijslag en discriminatie van ongehuwden is in deze tijd absoluut laakbaar? Over het algemeen komt er dan protest van een overgrote meerderheid waardoor men zichzelf als asociaal zou moeten beschouwen wat volgens mijn mening er naast is, gezien de overbevolking.*

Het lijkt mij dwaas om fokpremies te geven op een ogenblik dat er vleesberg is! Wat men eigenlijk met de kinderbijslag doet is in deze maatschappij niet de gezondheid en de mogelijkheden van het kind zeker stellen. In feite geeft men de ouders een zekere extra luxe omdat zij kinderen hebben voort gebracht; en dit terwijl een kind de gemeenschap enorm veel kost. Ik geloof dus dat iemand, die enig sociaal bewustzijn heeft als volgt zal moeten redeneren; De kinderbijslag is helaas een gevestigde gewoonte. Een gevestigd recht kan je niet zonder meer terugnemen. Daardoor zou je voor iedereen moeilijkheden veroorzaken. De ouders rekenen op die kinderbijslag en heel veel kinderen worden gepland met het idee dat het met de kosten wel zal meevallen omdat je dan toch wat terugkrijgt, minder belasting betaalt etc. We moeten goed begrijpen dat we het dus niet onmiddellijk kunnen terugnemen, maar we zouden wel duidelijk moeten maken dat ouders die werkelijk hun kinderen willen hebben voor die kinderen wat over moeten hebben. Kinderen hebben is in de wereld van vandaag een luxe waarvoor je zou moeten betalen en niet beloond zou moeten zien. Indien u

dat standpunt vertegenwoordigt, dan bent u volgens mij niet asociaal maar nuchter. Dat zeer veel mensen zich verzetten tegen een dergelijke stelling is duidelijk. Een ieder, die kinderen heeft of ze in de naaste toekomst nog hoopt te krijgen, zal een dergelijk extraatje niet graag voorbij zien gaan. Bovendien betaalt men immers daarvoor, want in de sociale verzekeringen zit ook een deel voor de kinderbijslagwet inbegrepen. Het zou misschien verstandiger zijn om alle bijdragen van heffingen voor de kinderbijslagwet te bevriezen en tevens de kinderbijslag te bevriezen en wel in die mate dat er geen bijslag wordt gegeven, indien er meer dan twee kinderen per gezin zijn. Men zegt nu, die grote gezinnen hebben het juist extra nodig. Ik ben het daar niet mee eens. Die grote gezinnen kunnen doordat de kinderen veel doen aan moeder de tijd laten ook wat te gaan werken; dat zal haar heus geen kwaad doen. Wat ze nu in haar gezin verzet - vaak overbodig - zou ze aan de oudere kinderen kunnen overlaten en zelf datgene kunnen verdienen wat ze nodig heeft om de kinderen behoorlijk te kleden en dergelijke dingen meer.

Ik vind het ook heel logisch dat de kinderen zelf iets bijdragen in het gezin. Waarom zou een kind het recht hebben te parasiteren op zijn ouders als het zelf reeds enige verdienste heeft? Dit zijn vragen waarover je natuurlijk lang kunt nadenken. Of je kunt zeggen dat er sprake is van een discriminatie t.a.v. ongehuwden? Ik geloof, dat dit niet helemaal juist is. De ongehuwde is in het huidige maatschappelijke verband iemand, die niet zo perfect maatschappelijk is als de gehuwde. Dat het een dwaasheid is, dat ben ik met u eens. Maar dat is de bestaande regel. En als u onder die regel als ongehuwde lasten moet dragen die een gehuwde niet hoeft te dragen, dan vloeit dit eenvoudig voort uit een verkeerde instelling van de gemeenschap en dan zou u zich moeten keren tegen deze verkeerde instelling van de gemeenschap om zo op den duur een rechte trekken van de sociale verhoudingen in die gemeenschap mogelijk te maken. Wat de ongehuwde betreft, zou ik nog een paar opmerkingen willen maken.

Deze gemeenschap discrimineert in die mate tegen de ongehuwde dat a. ongehuwden moeilijker een woning kunnen krijgen dan gehuwden en b. dat de lasten die ze moeten dragen hoger zijn en bovendien door één persoon moeten worden gedragen, terwijl in een gezin soortgelijke lasten voor een groter aantal personen dezelfde blijven. Ook dit acht ik niet helemaal juist; men zou het per hoofd moeten omslaan. Dan vind ik het niet erg juist, dat men de ongehuwde beschouwt als een belasting voor de maatschappij, want de ongehuwde brengt, althans officieel, geen kinderen voort. Dit laatste voorbehoud is de moeilijkheid. Maar als hij dat werkelijk niet doet, dan mogen we ook stellen dat hij daardoor de gemeenschap een gunst bewijst en dit gunstbewijs moet dan niet beantwoord worden met een verzwaring van lasten.

❖ *Kunt u ons zeggen waarom de jeugd zich in het algemeen zo opstelt als ze nu doet tegenover ouderen?*

Dat is heel eenvoudig, de ouderen zijn "te gek" om een moderne term te gebruiken. Zij zijn geneigd uit te gaan van het standpunt dat een kind alle materiële welvaart en alle vrijheid mag genieten en stellen daartegenover vaak een zekere contactarmoede. Deze ouderen verwachten verder van de kinderen dat zij zich op een gegeven ogenblik opeens als volwassenen gaan gedragen. Waarmee we te maken hebben is een maatschappelijk geïnduceerde voortzetting van de puberteit welke altijd resulteert in een gevoel van eigen verhevenheid boven alle anderen, eigen gelijk tegenover anderen, een afwijzen van alle verantwoordelijkheid voor anderen. Als de maatschappij dit induceert, dan moet zij zich niet verwonderen dat er een steeds grotere gaping ontstaat tussen de volwassenen en de kinderen. Indien de ouderen echter zouden begrijpen dat het voor het kind noodzakelijk is om zichzelf noodzakelijk te weten, dus een eigen plaats, een eigen plicht te hebben, dan zouden die ouderen misschien minder snel zeggen: ach kind, ik heb het vroeger niet kunnen doen, doe jij het maar. Dan zou men uitgaan van het standpunt: als kind consumeer je in de gemeenschap, in het gezin, dus zul je daarin ook taken moeten vervullen. Als kind breng je in het gezin niets in, maar je verricht een zekere arbeid b.v. door je leren en al het andere en daarvoor kun je een kleine beloning krijgen. Over de wijze waarop je die beloning zult besteden, wil ik geen controle uitoefenen. Maar op het ogenblik, dat, je verdient buiten de gemeenschap van het gezin, is het duidelijk dat - onverschillig hoe je dat doet - een deel van die verdienste aan het gezin ten goede dient te komen, omdat je daar toch je leven en je onderhoud hebt, indien men van dat standpunt zou uitgaan, zou het kind zich gebonden voelen aan de gezinsgemeenschap.

Verder zou men moeten beseffen dat kinderen interessanter zijn dan televisie. Ik kan begrijpen dat b.v. De Melchior, erg interessant zijn, soms ook voor een kind. Maar een potje

spelen, al is het maar Halma of Mens-erger-je-niet is een mogelijkheid om een contact op te nemen dat verdergaat dan het spel zelf dit contact, deze gebondenheid is belangrijk. De ouderen zouden moeten begrijpen dat ze verplichtingen hebben tegenover hun kinderen, dat ze dit contact moeten opnemen. Daarentegen zou men de kinderen van het begin af aan duidelijk moeten maken dat er een orde bestaat en dat de verstoring van die orde niet aanvaardbaar is, ook niet als ze komen aandragen met argumenten als: maar Pietje van oom Jan mag het wel. Ik geloof dat de ouders zich steeds meer laten overrompelen door het feit dat andere ouders - vaak zogenaamd, want het is soms niet eens waar - de kinderen meer toestaan dan de kinderen het elders toegestaan krijgen en dan zeggen; Nu ja, je kunt niet discrimineren. Maar u discrimineert, als u uw kind een vrijheid geeft die het in feite nog niet kan verdragen.

Dit betekent echter niet, dat de kinderen daardoor minder waard zijn. Het betekent echter wel., dat die kinderen opgevoed zijn in het geloof dat discipline uit den boze is en dat elke discipline iets is wat bestreden moet worden. Het is duidelijk, dat die kinderen, wanneer ze dan met de maatschappij worden geconfronteerd, de daarin noodzakelijke discipline eveneens maar moeilijk kunnen verdragen en zo ze daartoe genoopt worden op elk ander terrein zullen proberen alle discipline te verstoren en hun eigen grootheid en macht desnoods door geweld tegenover anderen duidelijk te maken.

❖ *Vandaar de protestacties.*

Ach, vroeger ging je hossen op Koninginnedag, nu ga je protesteren tegen de Koningin. In wezen is het hetzelfde. Daar is geen groot verschil in. Ik geloof, dat u moet zeggen dat de baldadigheid en de toenemende misdadigheid van jongeren hierdoor wordt veroorzaakt: het feit dat je meent alles te mogen hebben wat je verlangt en dat je dat in je jeugd hebt geleerd, betekent dat als je zelf gaat verdienen en je niet alles kunt krijgen wat je wilt hebben, je dat gaat nemen. De toename van de jeugdmisdadigheid is t.a.v. de normale toename van de misdadigheid zo groot dat we kunnen zeggen, dat wanneer over 3 jaar de misdadigheid van de ouderen gestegen is met ongeveer 3,5 % dit voor de jongeren tenminste 35 % en waarschijnlijk zelfs meer bedraagt. Het betekent verder dat geweldmisdrijven door ouderen begaan afnemen. Over de laatste 3 jaar is daarin een vermindering geconstateerd van ongeveer 7% afhankelijk van de streek. Gelijktijdig is gebleken dat geweldmisdrijven door jongeren zijn toegenomen met bijna 90 %. Dus dat is bijna verdubbeld in 3 jaar tijds. Dit maakt duidelijk dat de jongeren zich dus enorm verzetten tegen een dwang waarvan ze geleerd hebben dat die eigenlijk niet hoeft te bestaan. Ze begrijpen niet dat "inspraak" betekent meewerken en daardoor het recht hebben mede te beslissen. Ze gaan uit van het standpunt dat, voordat ze gaan werken, ze eerst zullen beslissen hoe ze moeten werken; en dat is de fout.

❖ *Het is gewoon dat de jongeren zeggen: Wat weet die oude ervan.*

Deze term wordt over het algemeen wel gebruikt om u duidelijk te maken dat zij het wel weten. Het is een feit, dat de jongeren veel dingen weten die de ouderen niet weten. Laten we daarvan uitgaan. Maar wat de jongeren niet weten, is wat ze met die kennis kunnen bereiken en wat ze ermee kunnen doen. Zolang ze menen dat beleving en kennis van wat feiten en gegevens belangrijker zijn dan het vermogen om deze nuttig en rendabel voor het geheel van de maatschappij te gebruiken, krijg je dat. Maar die jongeren worden ook ouder ... Dus als u zo bejegend wordt, dan kijkt u zo iemand wat meewarig aan en u zegt; Jongen, wat zul jij over 30 jaar op je neus kijken! Misschien denken ze er dan over na.

Kinderen zijn wreed, zegt men wel eens. Dat komt omdat kinderen rechtlijnig denken. Ouderen zijn gewend in kronkels te denken. Ouderen namelijk spelen een soort "kruip-door-sluip-door" met hun religieuze, morele en sociale normen die ze eenmaal hebben aanvaard en proberen dan desondanks iets waar te maken van hetgeen zij voor zichzelf toch wel begeerlijk achten. De jongeren daarentegen zeggen: ik zie het zo, dus maak ik het zo. Ik vind dat die uitdrukking van de laatste tijd "dat kun je toch niet maken" symptomatisch is. Het is een juist taalgebruik; "je kunt het niet maken", met anderen woorden: je kunt dat niet creëren op deze manier. Daar komt het op neer. En daar jongeren - en er zijn er toch heel veel - ook wel begrijpen wat ze niet kunnen "maken", moeten we zeggen dat de enkele uitschieters, die dan erg gewelddadig zijn, niet als norm voor de ontwikkeling van de gehele jeugd mogen gelden. De jeugd vindt haar eigen normen en zal in die normen ongetwijfeld op den duur een eigen gemeenschapsvorm vinden.

Dan nog een commentaar: De ouderen hebben in hun formalisering van de sociale gemeenschap de sociale bewogenheid en het sociale contact grotendeels achter zich gelaten. Over is gebleven een soort valse sentimentaliteit en een bijna rituele uiterlijke bewogenheid. De jongeren daarentegen zijn reëel bewogen en daardoor zullen ze misschien ten aanzien van de ouderen wat contactarmer lijken, maar gelijktijdig zullen ze onder elkaar vaak moeten kiezen voor een absolute vervreemding, die dan ook hun ondergang ten gevolge kan hebben ofwel voor een reële binding - op welke wijze dan ook - waardoor een groepsbewogenheid ontstaat. Wanneer ze komen tot die groepsbewogenheid en het isolement onder de jongeren minder wordt, kunnen we zeggen dat zij een positieve ontwikkeling tot stand hebben gebracht, omdat zij met terzijdestelling van vele kronkelwegen op den duur eenzelfde beeld van een betere wereld nastreven als hun ouders hebben gedaan en mogelijk daarbij betere resultaten zullen boeken. En als het niet gelukt, ach, veel erger dan twee wereldoorlogen zullen zij het ook niet kunnen maken.

❖ *Als een groep door een andere groep gewelddadige jongeren wordt geterroriseerd, hoe kan je dan aan zo'n situatie een eind maken?*

Er zijn natuurlijk jongeren die voor argumenten niet gevoelig zijn, omdat ze niet doorslaand genoeg zijn. Probeer het dan eens door allemaal een tafelpoot te nemen en duidelijk te maken wat u bedoelt. Als men bang is en niet de moed heeft uit te komen voor zijn eigen vrijheid, dan moet men die tirannie maar aanvaarden.

❖ *Daar komt nog het probleem bij van dierenmishandeling waarbij men eigenlijk niet tot actie durft over te gaan.*

Je kunt of tot actie over gaan of die nalaten. En dan kunt u tegen uzelf zeggen, dat u laf bent omdat u geen actie neemt, maar er verandert verder niets. Onthoudt u dit: wanneer u de angst voor uzelf en eventueel, voor uw bezittingen hoger stelt dan het waarmaken van iets wat u juist en rechtvaardig acht, verdient u niet anders dan in die angst te leven.

Mag ik dat eens duidelijk stellen, want er komt hier toch iets om de hoek kijken van "ja, maar..." Het is niet "maar", het is doorgewoond zo: wanneer een gemeenschap wordt getiranniseerd door een minderheid, dan staat men voor de keuze met inzet van alles zijn eigen recht te handhaven waar men kan, die gemeenschap te verlaten of de tirannie te aanvaarden. Een tussenweg bestaat niet. Er is geen mogelijkheid tot compromis. Als ik enkele voorbeelden mag geven van de wijze waarop dat is opgelost;

In de Portoricaanse wijk in New York was een groep jongeren, die een dergelijke tirannie over twee straatblokken probeerde uit te oefenen. Dat ging een tijdlang goed. Toen heeft men die jongens in elkaar geslagen. Ze kwamen terug met messen, met knuppels, enkelen met een geweer. Indien men toen was teruggedaan, had de bende vanaf dat ogenblik het absolute gezag gehad. Maar wat gebeurde er? Er zijn een aantal mensen op afgegaan en hebben die jongens toen neergeslagen. Zeker, er zijn enkelen met steekwonden in een ziekenhuis terechtgekomen. Eén man heeft in levensgevaar verkeerd wegens schotwonden. Het wonderlijke was; de politie had tot op dat ogenblik nooit ingegrepen; nu doet men dat niet zo graag in die wijken. De politie heeft echter, toen het gevecht op het hoogtepunt was inderdaad ingegrepen. Men heeft toen aan de slachtoffers gevraagd om een acte van beschuldiging te stellen. Eén van de gewonden gaf het meest treffende antwoord: "je kunt me hangen, als ik dat doe. Ze hebben op hun donder gehad en dat is genoeg." De anderen hebben zich daaraan gehouden. Ze hebben die jongens niet laten veroordelen. Tegenwoordig zijn die jongeren samen met de volwassenen degenen die deze twee blokken, dit gebied dus, verdedigen tegen terreur van anderen, zelfs tegen bepaalde vormen van gangsterterreur.

Een ander voorbeeld kan ik u ook geven, ofschoon dat niet zo lichtend is:

In uw eigen land waren in Amsterdam de bekende rellen op de Dam. De politie kon er weinig tegen doen, maar de Rode Buurt had zakelijk schade daarvan, er werd teveel verticaal en te weinig horizontaal tijd doorgebracht. Het resultaat was, dat deze heren met knuppels aanrukten. En wat de gehele politiemacht niet tot stand heeft kunnen brengen, hebben zij wel gedaan. De rellen op de Dam, waren in drie dagen afgelopen. Dit ondanks het feit dat daaraan gemiddeld twee, in een enkel geval zelfs tot 7000 jongeren hebben deelgenomen.

Realiseert u zich wat dat betekent? Honderd vastberaden mannen zijn in staat een dergelijke terreur te breken. Nu kunt u zeggen: wij zijn machteloos. Tien man die bereid zijn te vechten tot de laatste man, kunnen een groep jongeren van 30 of 40 man zodanig ontmoedigen dat ze

hun terreur - althans in die buurt - niet meer zullen uitoefenen. Maar dan is het ook wel nodig elke keer gemeenschappelijk te reageren op elke aanval en elke gewelddaad. Dat zeer veel mensen dat niet doen is te wijten aan het feit, dat men zich zelf wel bewogen voelt en er zelf wel wat tegen zou willen doen, maar niet bereid is om grote schade daarvoor te lijden en dat men uitgaat van het standpunt, dat de anderen dan eerst maar eens moeten komen. Wat in feite er op neer komt, dat men zich emotioneel verzet tegen dergelijke omstandigheden, maar gelijktijdig niet het gevoel heeft dat eigen rechten zodanig zijn aangetast dat men alles moet riskeren om zichzelf te handhaven. Dat betekent, dat men een verkeerde waardering heeft voor terreurproblemen in zijn eigen omgeving, niet beseffend dat men zich zo tot slaaf maakt van dergelijke terreurgroepen.

❖ *Is het nodig dat strijd met strijd moet worden beantwoord? Kan er niet iets anders tegenover worden gesteld, b.v. scheppende denkkracht?*

U kunt dat op den duur misschien bereiken, maar dan heeft u een groot aantal mensen nodig met een sterke denkkracht. U moet verder één ding niet vergeten: dit zijn jongeren. Zij hebben nog nooit beseft dat hun terreur beantwoord kan worden op een dermate felle wijze zonder enig beroep op rechter of politie (want daarop rekenen ze en weten dat ze er dan toch wel licht afkomen), maar dat ze gewoon het ziekenhuis worden ingeslagen. Dat is geen kwestie van "dat kunnen we geestelijk oplossen". Het is doodgewoon, die jongeren hebben een ervaring nodig. Een ervaring, die hun zegt; je kunt niet alles doen. Als u met uw geestelijke kracht begint, zal ze afstuiten op het idee van deze jongeren, ze durven niet anders.

❖ *Of ze worden nog agressiever.*

Dat zullen ze ongetwijfeld proberen. Maar als die sterkere agressie voortdurend wordt beantwoord met een grotere felheid, dan is het gauw afgelopen. U moet niet denken dat u het in één keer kunt oplossen. Als u dat probleem de eerste keer heeft opgelost, komen ze de tweede keer sterker terug. Dan moet u zorgen dat u zelf ook sterker bent en ze nog één keer eruit slaan. Doet u dat voor de derde keer dan blijven er een groot aantal weg. De harde kern die dan nog terug komt, moet nog een keertje onder handen worden genomen. Dat zijn dan degenen die desnoods het ziekenhuis in moeten. En zijn ze in het ziekenhuis, stuur hun dan een fruitmandje van de buurt met een briefje "we wisten ook niet hoe we het anders moesten oplossen, maar we hopen dat jullie gauw gezond worden". Ik weet dat u dit niet prettig vindt. Het klinkt veel mooier als je zegt: Dat kun je met geestelijke kracht doen. Maar waar is degene die dat kan doen?

Ik wil u er nog aan herinneren dat er in bepaalde landen Vigilantes (toezichhouders) zijn. Weet u dat ze in Nederland ook zijn voorgekomen? Er zijn hier nogal wat onlusten geweest in de jaren 1660 tot ongeveer 1900. Tegen deze terreurgroepen werden contraterreurgroepen ingezet. Op deze manier heeft men ook de Bokkenrijders te pakken gekregen. Er wordt nu verteld dat het door Schout en Schepenen is gebeurd, maar in feite zijn het de burgers zelf geweest, die zich tegen deze gevreesde demonische rovers hebben verzet, omdat ze het gevoel zouden hebben: "anders zijn we ons leven helemaal niet meer zeker".

In het Wilde Westen is het ook gebeurd: als er een te grote terreur was, dan kwamen de Vigilantes. Er kwamen natuurlijk ook verdedigingsexcessen, want dat is niet te voorkomen. Maar het betekent wel, dat er dan een zekere mate van veiligheid is. Alleen, als dergelijke vigilante groeperingen te lang blijven bestaan en niet worden ontbonden, dan krijgen we zoiets als de K.K.K. (Ku-Klux-Klan), die eigenlijk geboren is als een groepering, die in de zuidelijke staten van Amerika na een verloren oorlog een verdediging vormde tegen de terreur van bevrijde slaven, bepaald "Carpetbaggers" en ook wel van Yankees, die dachten dat ze met een slavenvolk te doen hadden. Daar was het werk van de K.K.K. absoluut goed en ook verantwoord. Het was een groepering die een sociale rechtvaardigheid herstelde door een terreur, die a.h.w. een contra terreur betekende welke elk terroriseren verminderde. Daarna bleef de groep voortbestaan als machtsmiddel. Tegenwoordig is het een vereniging waarbij een man met een witte hoed, een groot schild en een fakkel leden staat te werven, omdat de een of andere Grote Draak een groter inkomen nodig heeft. De groepering deterioreert en grijpt dan toch weer naar ongerechtvaardigd geweld om, daarmee iets tot stand te brengen.

Ik hoop met deze voorbeelden duidelijk te hebben gemaakt wat de oplossing is. Vergeet één ding niet: de jongere die denkt dat hij met zijn kracht alles kan bereiken, heeft respect voor iemand die krachtiger is. Ik geloof, dat het voor heel veel jongeren goed zou zijn, als ze zo nu

en dan eens een pak op d'r duvel kregen. Maar dat mag niet, want slaan is uit den boze. In dit geval zijn het de opvoedkundigen en niet de sociologen, die de schuldigen zijn, daar ze niet hebben erkend dat het lichamelijk geweld behoort tot de leefwereld van het kind en door de kinderen onderling voortdurend wordt toegepast, zodat de volwassene die dit gebruikt zich niet stelt boven de kinderen, maar in een reactie op gelijk niveau, zoals onder kinderen gebruikelijk is. En zijn macht, middelen en mening duidelijk maakt en dus beter wordt begrepen. Zolang men het niet misbruikt, zal men ook beter worden gevolgd en verstaan dan vele anderen die het met zoetsappigheid proberen. Om het anders te zeggen: Ik zou a. willen aanbevelen om op alle scholen beperkte lichamelijke bestraffingen toe te laten en b. alle onderwijzers, vooral van middelbare en hogere scholen, willen verplichten een cursus karate en judo te volgen.

❖ *Wat u vanavond heeft gezegd zou je willen uitdragen, maar je stuit op weerstand.*

In de eerste plaats: of u weerstand krijgt of niet is niet belangrijk. Wel is belangrijk dat u duidelijk maakt hoe u erover denkt.

In de tweede plaats: het is helemaal niet belangrijk of anderen u beoordelen, veroordelen of bijvallen. Het is belangrijk dat u reageert zoals het volgens u juist is.

In de derde plaats: indien u werkelijk iets wilt bereiken, moet u niet bang zijn risico te nemen. Indien u niet bereid bent risico te nemen, zult u weinig succes kunnen boeken. Wat hier gezegd is, vindt u allemaal mooi en duidelijk. Dat verheugt mij. Dan hoop ik, dat het uw meningsvorming en daardoor uw reacties op het sociaal gebeuren mede zal bepalen. Want het is belangrijk dat veel mensen een lezing horen. Het is belangrijk dat enkele mensen in zich een oriëntatie krijgen, die hen beweegt tot het reageren met woorden, met gedachten, met daden, voor mijn part met ingezonden stukken en desnoods met een knuppel in de hand op een wijze waardoor binnen de gemeenschap de algemene regel wordt verdedigd. Dat is hier het belangrijke punt.

❖ *Dus het risico lopen een rebel te zijn?*

Ik geloof niet, dat u een rebel bent in dit geval, maar u loopt wel het gevaar een martelaar te worden.

❖ *Als je te gevoelig bent wel, ja.*

Het ligt er maar aan waarmee ze u raken. Als het gaat om de jongeren, wil ik u nog één tip geven: als u weet dat er een aantal mannen staat te kijken en u grijpt in om b.v. dierenmishandeling te voorkomen, dan is dat een gerechtvaardigd risico, omdat als ze u willen mishandelen, ongetwijfeld de andere mannen, vooral als ze wat ouder zijn, ridderlijk genoeg zullen zijn om u te hulp te komen; en dan bereikt u misschien wat u wilt. Maar denk niet dat u er zelf ongeschonden af komt.

❖ *Hoe zou volgens u de delinquenten moeten worden aangepakt? Is dat een kwestie van zware straffen of proberen hen her op te voeden?*

Ik geloof, dat je een delinquent niet moet proberen her op te voeden want als je dat probeert, misluk je al. Dat moet nooit een kenbaar iets zijn. Ik zou dit zeggen:

Geef de delinquenten in hun gevangenis een zo groot mogelijke vrijheid, maar bind hen gelijktijdig aan een volledige disciplinaire gehoorzaamheid aan de enkele voorschriften die er zijn t.a.v. degenen die hun bewakers zijn. Verwacht niet dat iemand gelijktijdig bewaker, sociaalverzorger, lekenpsycholoog e.d. kan spelen. Dat doet men op het ogenblik. Deze functies zijn dermate strijdig niet elkaar dat een persoon, die nooit kan vervullen. Daarom zou ik zeggen; In de behandeling van delinquenten zal men de volgende splitsing van personeel tot stand moeten brengen:

a. de absolute handhavers van de orde die een externe dienst hebben en die zich zelden of nooit temidden van de gevangenen zullen bewegen.

b. de interne dienst die allereerst als psychologische begeleiding optreedt.

Op deze wijze bereikt men dat een handhaving van de orde mogelijk blijft. Van buiten af hard ingrijpen, als tegen de orde wordt gestoten, terwijl gelijktijdig het contact met de buitenwereld vergroot kan worden. Ik zou verder willen zeggen, dat elke delinquent recht heeft op een tamelijk regelmatig contact met de buitenwereld en dat zou ik dan niet in de eerste plaats door schrijven willen doen, maar wel door een uitgebreide bezoekenmogelijkheid.

Dan zou ik willen stellen dat gewoonten, zoals die in Zuid-Amerika in bepaalde gevangenissen bestaan, in Nederland zouden moeten worden overgenomen. Ik zou me kunnen voorstellen dat men een vrijstaand cellenblok heeft waarin afgesloten kamers ter beschikking staan van gehuwde gevangenen, die eens in de zoveel tijd daar met hun vrouw kunnen samen zijn. Hierdoor bereikt men een mate van socialisering van de delinquent, terwijl men gelijktijdig een groot gedeelte van de ordening aan hemzelf overlaat.

Voor zover er ook prestaties van hem worden geëist (dus werkzaamheden moeten worden verricht), wordt de beloning bepaald door de prestatie en niet door wat als daggeld hiervoor wordt vastgesteld. Indien een gevangene erg hard werkt, heeft hij recht op een zeer behoorlijk inkomen. Indien een gevangene maar doet alsof hij werkt, heeft hij geen recht op een inkomen. En als dat ten nadele gaat van het inkomen van zijn medegevangenen, zullen zij hen wel vertellen dat hij moet opschieten.

EPILOOG

Wij hebben getracht iets te zeggen over sociale samenhangen onder het hoofd: asociale sociologie. U heeft mij gevlend door te zeggen dat al datgene ik heb gezegd zonder meer aanvaardbaar is. Begrijp wel, dat er tegenargumenten zijn. Maar deze gaan altijd uit van het standpunt, dat een maatschappij zich moet aanpassen aan de uitzonderingen. Ik meen echter, dat uitzonderingen zich moeten aanpassen aan een maatschappij. Dat is de basis van mijn betoog geweest.

Ik meen, dat er een zo groot mogelijke geestelijke vrijheid moet zijn voor een ieder. En dat betekent bijvoorbeeld ook, geen dwang om op zondag alleen vrome liederen te zingen of aan te horen, maar dat een ieder voor zich het recht moet hebben om zich op zondag te isoleren van de drukte van anderen.

Ik geloof niet, dat men mag uitgaan van het standpunt dat de godsdienst op zichzelf in een deel van de gemeenschap een andere rol speelt dan die van een innerlijk aanvaarde godsdienst en een daarmee gepaard gaande sociale pressie. Sociale pressie is onaanvaardbaar.

Dat kan eenvoudig niet. Wat we nodig hebben is een zo vrij mogelijke gemeenschap, die echter de regels die ze eenmaal aanvaardt en die noodzakelijk zijn ten koste van alles handhaaft totdat een meerderheid besluit dat deze regels niet juist zijn en ze door andere vervangt.

Ik meen, dat men regeringsbevoegdheden moet beperken, zodat niet een te grote beslissing kan worden genomen betreffende een groot deel van het nationaal inkomen of van de bewegingsvrijheid van de burgers etc..

Ik geloof verder dat men zich niet moet oriënteren in internationaal opzicht als gemeenschap, maar dat men zich eerst eens als gemeenschap op zichzelf en de eigen waarde moet oriënteren en een contact gebaseerd op deze waarde als gemeenschap t.a.v. alle anderen moet aanvaarden.

Ik geloof, dat een mensheid die deze vrijheid heeft en daardoor komt tot een werkelijk contact in de gemeenschap (wat bij een minimum aan regels noodzakelijk is, want dan is soepelheid en aanpassing onvermijdelijk geworden) daardoor ook geestelijk grotere mogelijkheden zal krijgen, daar een geestelijk rapport dan sneller kan ontstaan en ook geestelijke samenwerking en samenwerking uit geloofswaarden zonder veel bezwaar tot stand kunnen komen.

Vrienden, ik heb geprobeerd duidelijk te maken hoe ik de dingen zie. Wat aan het begin van elke lezing wordt gezegd: "Wij zijn niet alwetend, wij zijn niet onfeilbaar", dat geldt ook vandaag. Wat u heeft gehoord is een visie. Overweeg deze visie. Probeer haar toe te passen op uw eigen situaties en omstandigheden. Overweeg uw mogelijkheden. Ga niet uit van het standpunt "wij hebben dit probleem", maar vraag u af: "is dit een algemeen probleem? Zo ja, wat kunnen wij daartegen doen?"

Ga uit van het standpunt dat het beter is dat er hier en daar slachtoffers vallen dan dat alles wordt onderworpen aan terreur.

Ga uit van het standpunt dat het gemakkelijk is om achteraf te beweren dat je altijd vrijheidslievend en een strijder voor vrijheid bent geweest (ik denk aan het Nederlandse volk

na de bevrijding, toen bleek dat plotseling meer dan de helft in het verzet had gezeten, dat hebben ze in het verzet nooit geweten!), maar dat je gewoon moet uitgaan van het standpunt, wat ik nu doe aan de ontwikkeling in mijzelf, vanuit mijzelf, ten aanzien van de gemeenschap zowel als ten aanzien van mijn geestelijke waarde is belangrijk. Datgene wat ik wenselijk acht en niet durf waar te maken of meen niet te kunnen bereiken, moet ik maar even laten rusten. Laat mij eerst het voor mij mogelijke doen, opdat ik daarin de kracht vind het schijnbaar onmogelijke te verwezenlijken.

Dat geldt ook in de maatschappij en dat zou ook moeten gelden voor een socioloog. Laat het eerst eens beginnen om de gewone, de mogelijke dingen in de gemeenschap juist te regelen en laat hem daarna proberen of hij met die gemeenschap samen - en niet boven en tegen deze gemeenschap in - iets van zijn ideaal kan waarmaken. Ik hoop, dat dit u voldoende duidelijk is geworden.